

SOVJETUNIONEN

OCH DET INTERNATIONELLA EKONOMISKA SAMARBETET

NÄR världshandelskonferensen i oktober 1946 öppnades i Church House i London, lära stolarna bakom kortet med Sovjetunionens namn ha stått tomma. Det förklarades officiellt, att inbjudan till konferensen icke hade accepterats av sovjetregeringen med den motiveringen att man icke haft tillräcklig tid att granska världshandelns allvarliga och vittgående problem. Man hyste emellertid förhoppningar om att Sovjetunionens delegation ändå skulle komma under konferensens lopp. Vid varje öppet och slutet sammanträde försågs därför den sovjetryska platsen med fullständigt konferensmaterial, och allt var berett för att den ryska delegationen omedelbart skulle kunna inta sin plats mellan de amerikanska och sydafrikanska delegationerna. Men man fick vänta förgäves.

Uteblivandet vid Londonkonferensen betydde emellertid inte någon plötslig omvändning i Sovjetunionens hållning gentemot det internationella samarbetet på det ekonomiska området. Sovjetregeringens avtagande vilja att delta i det gemensamma planläggandet av efterkrigstidens internationella ekonomiska frågor hade visat sig ända sedan Bretton Woods-konferensens slut sommaren 1944.

Vid Bretton Woods-konferensen var Sovjetunionen representerad med en delegation, som bestod av landets främsta befattningshavare på det finansiella området, såsom t. ex. chefen för penningavdelningen av folkkommissariatet för finansärenden och höga tjänstemän i statsbanken. Delegationen visade under konferensens gång mycket stor aktivitet, och i själva verket lära en hel del av artiklarna i överenskommelsen ha utformats i enlighet med de sovjetryska representanternas förslag.

Men redan under konferensens lopp yttrade sig ledande sovjetexperter ganska skeptiskt om de planerade internationella institutionerna. När sedan tidsfristen för Bretton Woods-förslagets slutliga godkännande — 31 december 1945 — hade utgått, fanns

Sovjetunionen icke bland de nationer som hade anslutit sig till överenskommelsen. Till den konstituerande konferensen för den internationella valutafonden och den internationella återuppbyggnadsbanken, som hölls i Savannah i mars 1946, skickade Sovjetunionen icke någon officiell representation utan endast två observatörer. Men redan detta faktum, att Sovjetregeringen inte helt ignorerade Savannah-konferensen, väckte en del optimistiska spekulationer, och konferensen beslöt att utsträcka tidsfristen för anslutning enligt de för de ursprungliga medlemsstaterna gällande villkoren till den 31 december 1946. Resultatet blev emellertid en ny besvikelse — Sovjetunionen begagnade sig icke heller av denna möjlighet att ansluta sig. Och när världsbankens och valutafondens styrelse i höstas höll sitt första årsmöte, skickade Sovjetregeringen icke dit några som helst representanter eller observatörer.

Efter Bretton Woods-konferensen har Sovjetunionens frånvaro blivit regel vid nästan alla internationella ekonomiska överläggningar. Sovjetunionen deltog varken i Rye-konferensen, i den internationella flygkonferensen i Chicago eller i livsmedelskonferensen i Köpenhamn. Ej heller ha ryssarna hittills lämnat något bidrag till förberedelserna för den internationella handelsorganisationen, fastän Sovjetunionen var bland de 44 nationerna, som i slutdeklarationen av Bretton Woods-konferensen uppmanade alla länder att »så snart som möjligt uppnå överenskommelse beträffande medel och metoder för att bäst kunna avlägsna de faktorer, som hindra en fri internationell handel, och att på varje sätt gynna de kommersiella relationerna länderna emellan».

Den förberedande konferensen för världshandelsorganisationen som hölls i London i höstas gjorde allt för att hålla dörren öppen för Rysslands inträde. Konferensen antog t. ex. inga bestämmelser angående relationerna mellan medlemsstaterna och icke-medlemsstaterna, och icke heller andra föreskrifter som av Sovjetunionen skulle kunna tolkas som ett försök till »ekonomisk inringning» eller som en manifestation av det s. k. västblocket. Alla sådana frågor som skulle kunna väcka Sovjetunionens misstänksamhet uppskötos i förhoppning om att Rysslands inställning skulle bli klar före konferensens nästa session, som börjar i Genève i april. Den föreslagna stadgan för världshandelsorganisationen kompletterades dessutom med särskilda bestämmelser avsedda att underlätta Sovjetunionens anslutning. Dessa bestämmelser gå ut på att reglera handeln med staterna av Sovjettyp, d. v. s. med statligt utrikeshandelsmonopol. Detta innebär att Ryssland, om det anslu-

ter sig till handelsorganisationen, icke behöver övergå från statligt monopol till fri handel utan i stort sett kan bibehålla sitt nuvarande handelssystem. — Hittills ha dock inga tecken framträtt som skulle kunna tyda på att Sovjetunionen ämnar ansluta sig till den planerade internationella handelsorganisationen.

Vilka äro då de motiv som ligga bakom Sovjetunionens negativa inställning till det internationella ekonomiska samarbetet? Varför har sovjetregeringen icke anslutit sig till vare sig de institutioner som skapats på grundval av Bretton Woods-överenskommelsen eller den blivande internationella handelsorganisationen?

Dessa frågor kunna icke besvaras enbart med hjälp av ekonomiska argument, utan även rent politiska faktorer spela härvidlag en viktig, kanske avgörande roll. Man måste därför ta hänsyn till såväl det sovjetryska näringslivets utvecklingstendenser som den världspolitiska situationen. Vissa utgångspunkter vid bedömandet av sovjetregeringens ekonomisk-politiska strävanden ge ledande sovjetpersonligheters uttalanden och artiklar vid olika tillfällen.

Framför allt måste det sägas, att den på många håll väntade omsvängningen mot mera liberala metoder i den sovjetryska ekonomiska politiken efter kriget icke skett, och det finns inga tecken på att den kommer att ske inom den närmaste framtiden. Även under den mest kritiska perioden underläto de sovjetryska ledarna inte att uttala sin övertygelse om det kollektivistiska systemets överlägsenhet och förträfflighet. I sitt tal med anledning av oktoberrevolutionens tjugosjätte årsdag i november 1943 sade Stalin:

»Erfarenheten under kriget visar, att det sovjetska systemet är den bästa organisationsformen för den ekonomiska och kulturella utvecklingen icke endast under fredstiden utan också under kriget.»

Samma övertygelse upprepades bl. a. i det tal som den statliga planeringskommissionens ordförande Vosnesenskij höll inför Sovjetunionens högsta råd med anledning av tillkännagivandet av den nya femårsplanen den 15 mars 1946:

»Sovjetunionens seger är en seger för den sovjetska statsordningen. ... De materiella möjligheterna för vår seger skapades på grundvalen av ett konsekvent genomförande av den politik som gick ut på landets industrialisering och jordbrukets kollektivisering.»

»Femårsplanen innebär samtidigt, att sovjetsamhället åter beträder den utvecklingsväg som utstakades av Sovjetunionens kommunistiska partis 18:e kongress men temporärt avbröts genom Hitlertysklands lömska anfall mot Sovjetunionen.»

Den ledande tanken är således, att kriget har givit ytterligare ett bevis på riktigheten av den ekonomiska politik som drevs av sovjetregeringen före kriget. Denna politik innebar ett fullständigt statligt monopol för utrikeshandeln och kännetecknades av starka autarkiska tendenser.

Under den stora depressionen i början av 1930-talet och därefter visade Sovjetunionens produktionsvolym i motsats till flera andra länder en snabb ökning. Vid slutet av 1930-talet höll dess totala produktion på att uppnå Tysklands nivå. Men ändå visade Sovjetunionens andel i den internationella handeln under samma period en stark minskning. Detta framgår av följande procentsiffror:

	1913	1930	1938
Import	3,63	1,88	1,11
Export	4,27	2,02	1,11

Det var således en allt mindre del av sin totala produktion, som Sovjetunionen exporterade. År 1930 utgjorde exportens värde 3,5 procent av det sammanlagda värdet av Sovjetunionens produktion, år 1936 endast 0,8 procent. År 1939 konstaterades det i de sovjetryska publikationerna, att landet hade nått ett av sina mål — ekonomiskt oberoende — med undantag av några få produkter, såsom gummi, nickel och tenn.

Den autarkiska tendensen i Rysslands utrikeshandel kan delvis förklaras såsom en följd av att landet av ideologiska skäl sökt att målmedvetet dra sig tillbaka från världshandeln. Mottot »socialism i ett land» betydde m. a. o. också »handel i ett land». I ännu högre grad framkallades emellertid den autarkiska tendensen av militära motiv. Möjligheten eller — såsom den marxistisk-leninistiska läran förkunnade — ofrånkomligheten av krig med den kapitalistiska världen skapade en ivrig strävan efter självförsörjning.

Därtill kommer att, som följd av den radikala produktionsomläggningen, landets exportkapacitet icke ökades i samma takt som den totala produktionen utan gick snarare tillbaka. Den snabba ökningen av stadsbefolkningen, som icke motsvarades av en lika snabb ökning av jordbrukets produktivitet, reducerade avsevärt exporten av livsmedel och råvaror. Den expanderande industrien var icke i stånd att lämna något större överskott av varor med tillräckligt hög kvalitet för export. Den export som förekom koncentrerades därför huvudsakligen på sådana artiklar som trävaror, olja, kol och vissa metaller.

Alla de ovannämnda faktorerna, som höllo den sovjetryska utrikeshandeln på en så låg nivå före kriget, äro verksamma även under efterkrigstiden. Den ideologiska hållningen gentemot den kapitalistiska världen har inte ändrats. Den målmedvetna autarkipolitikens kontinuitet återspeglas t. ex. av följande högst auktoritativa uttalande:

»Sovjetunionen kommer även i fortsättningen att utveckla de ekonomiska förbindelserna med främmande länder under bibehållande av sovjetregeringens beprövade linje, som går ut på Sovjetunionens tekniska och ekonomiska oberoende.» (Vosnesenskij, 15 mars 1946.)

Ej heller de militära motiven för sovjetregeringens ekonomiska politik ha förlorat i betydelse.

»Det får inte glömmas, att monopolkapitalismen är i stånd att föda nya angripare. ... Det är därför nödvändigt att stärka Sovjetunionens väpnade styrkor och oavlåtligt dra försorg om att de utrustas med den nyaste moderna tekniken och att sovjetstatens militära och ekonomiska makt ytterligare stärkes.» (Vosnesenskij, 15 mars 1946.)

Det konsekventa fasthållandet vid tidigare politik framgår med tillräcklig tydlighet av de nya femårsplanen. Angående utrikeshandeln innehåller planen visserligen inga uppgifter. Men produktionsplanen synes gå ut på att i ännu högre grad minska det ryska näringslivets beroende av importen. Planen innebär dessutom en fortsatt och t. o. m. intensifierad förflyttning av den ekonomiska tyngdpunkten österut, en tendens, som icke är ägnad att öka förutsättningarna för handelsförbindelser med västern. Slutligen är att märka, att själva den sovjetryska exportkapaciteten torde ha minskats på grund av krigtidens förluster i fråga om arbetskraft och övriga produktionsmedel.

Men kommer inte återuppbyggnadsarbetet att öka Sovjetunionens behov av varor och ge upphov till en omfattande import? Behovet är utan tvekan stort, men det är framför allt exporten som bestämmer omfattningen av den ryska utrikeshandeln. Frånsett möjligheten att utjämna underskott med guldskeppningar har Sovjetunionen inga andra medel utom exporten att betala sin import med. Den sovjetryska befolkningens verkliga behov efter varor har alltid varit stort, men detta har icke förmått tvinga in Ryssland på den internationella arbetsfördelningens och frihandels väg, utan landet har i stället valt det alternativ som leder till självförsörjning över årtionden av låg levnadsstandard. Och

alla tecken tyda på att Ryssland har bestämt sig för att åter gå denna väg i sin efterkrigsekonomi.

Den enda möjligheten till en ökad import skulle vara omfattande varukrediter från utlandet. Sovjetregeringens talesmän ha upprepade gånger, redan under kriget, understrukit Sovjetunionens önskan att erhålla och de icke krigshärjade ländernas skyldighet att bevilja sådana krediter. Så sade t. ex. den ryske handelsministern Mikojan i ett programmatiskt uttalande i början av 1944, att Sovjetunionen önskar efter kriget köpa enorma varumängder till värde av flera milliarder dollar från Amerika och andra länder. Detta kan dock ske, tillade Mikojan, endast under förutsättning att de länder som icke direkt härjats av kriget lämna Sovjetunionen långfristiga krediter (helst statskrediter) med betalningsfrister ända till 15 år.

De två första efterkrigsåren ha emellertid visat, att sådana krediter icke äro så lätta att få. Det enda land, vilket hittills lämnat Sovjetunionen kredit efter det ovan skildrade mönstret, är Sverige. Förenta staterna har vägrat att behandla lånefrågan som ett separat problem, och har gjort kreditmöjligheten beroende av lösningen av andra frågor, såsom t. ex. öppnandet av de östeuropeiska länderna för en fri handel för alla, Sovjetunionens anslutning till Bretton Woods-konventionen och uppfyllandet av de skyldigheter som åligga Sovjetunionen enligt lend-lease-överenskommelsen. Lend-lease-leveransernas totalvärde till Sovjetunionen steg till 11,1 milliarder dollar. Förenta staterna har i princip förklarat sig villigt att avskriva sina lend-lease-fordringar i samma mån som de levererade varorna förstörts under kriget. Men en del av de varor som skickades till Sovjetunionen har blivit kvar oskadade och oanvända och borde alltså, enligt amerikansk mening, återlämnas eller betalas. Sovjetunionen har emellertid icke accepterat Förenta staternas inbjudan till överläggningar i fråga om dessa varor.

Sovjetunionens önskan att erhålla långfristiga krediter efter kriget måste av allt att döma ha varit ett av huvudmotiven varför den överhuvud taget deltog i Bretton Woods-konferensen och visade aktivitet vid utformningen av stadgarna för valutafonden och återuppbyggnadsbanken. Både Keynes- och White-planen avsåg en omfattande kreditgivning i samband med efterkrigstidens internationella handel. Men även här ansåg Sovjetunionen tydligen de förpliktelser som medfölja medlemskapet vara ett alltför högt pris för erhållande av dessa krediter.

Det kan alltså tas som givet, att den sovjetryska utrikeshandeln även i fortsättningen kommer att spela en liten roll inom de närmaste åren såväl i världshandeln som i Sovjetunionens egen ekonomiska struktur. Att detta utgör en orsak till Sovjetregeringens bristande intresse för den internationella världshandelsorganisationen torde anses vara uppenbart. Men det finns även andra motiv.

Sovjetunionen har utvecklat ett system av bilaterala handelsavtal med alla de länder som under krigets slutskede kommo i Sovjetunionens maktsfär, d. v. s. med sina västra och östra grannländer. De avsedda varukontingenterna äro i regel så stora att de ta i anspråk största delen av motsvarande länders produktionskapacitet efter ev. skadeståndsleveranser. I detta avseende äro dessa avtal diskriminatoriska och skulle annulleras, om världshandelsorganisationens regler skulle bli gällande. Men dessutom har Sovjetunionen med vissa länder knutit avtal, som gå ut på Sovjetunionens delägarskap i viktigare branscher. — Denna sin särställning är Sovjetunionen mycket ivrig att försvara och behålla. Varje internationellt arrangemang som skulle minska Sovjetunionens möjligheter att behålla sin dominerande position inom dessa länder betraktas av Sovjetunionen som icke önskvärt eller t. o. m. som en fientlig aktion. Sovjetunionen synes vara övertygad om att konsekvensen av en »open door»-politik skulle bli att det oändligt rika och ekonomiskt överlägsna Förenta staterna skulle vinna ekonomiskt herravälde i det utarmade Europa. I den nuvarande situationen däremot väger Rysslands hand tungt, när det gäller att knyta ekonomiska avtal med grannländerna. Det är därför som Sovjetunionens talesmän så ivrigt motsätta sig tanken av frihandel i Europa. Molotov framhöll vid Pariskonferensen i augusti 1946 följande:

»Ingen kan påstå, att en tillämpning av 'lika möjligheters' princip är lika fördelaktig för mäktiga och svaga länder, för stora och små makter. Ingen kan bevisa detta. ... Det är uppenbart, att en obegränsad tillämpning av denna princip är förmånlig för dem som ha makt och välstånd, för dem som söka att använda sitt kapital för att underkuva dem som äro svagare.»

Det är den traditionella sovjetryska synpunkten om »kolonial exploatering» som framkommer här. Vid försvaret av den sovjetryska industrialiserings- och autarkipolitiken har detta argument varit ett av de mest använda slagorden. Nu användes samma argument för att utesluta de östeuropeiska länderna från ett på fri-

handelns princip baserat världshandelssystem. Sovjetunionen vill icke för något pris offra sin dominerande ställning i sina grannländer. Den motsatte sig engelsmännens försök i det ekonomiska och sociala rådet av FN att bilda en kommission för koordinering av återuppbyggnadsarbetet i Europa. Kommissionen skulle bilda speciella organ för handläggandet av viktigare ekonomiska frågor, såsom arbetskraft, naturtillgångar, vattenkraft, maskinutrustning och bostadsförhållanden. Ryssarna vidhöllo sin gamla ståndpunkt, att »Europa kan inte betraktas som en ekonomisk enhet». Redan under kriget, när de allierade bildade en liknande kommission för de europeiska efterkrigsproblemen, vägrade Sovjetunionen att delta i denna. Ryssarna ha systematiskt avvisat varje tanke på en »open door»-politik i Europa och beskyllt de västallierade för försök att »under frihandelns mask ekonomiskt förslava Europa». Upprepade gånger ha Sovjetunionens representanter givit uttryck åt den tanken, att »Sovjetunionen kämpade inte det mest förödande kriget i sin historia för att jämna vägen för brittiska köpmän och amerikanska exportörer».

Handelsutbytet med grannländerna kommer att ta i anspråk en stor del av Sovjetunionens exportkapacitet. I de varuhungriga grannländerna kan Sovjetunionen använda sin export som ett bytesobjekt mot olika ekonomiska och politiska koncessioner. Detta är ytterligare ett skäl för Sovjetunionen att bevara sin frihet att disponera sin export efter eget behag och icke låta dess inriktning bestämmas av det fördelningsschema som föreskrives av den internationella handelsorganisationen eller bestämmas av den fria internationella marknadssituationen.

Sovjetunionens motvilja att delta i och likgiltighet gentemot de internationella finansiella institutionerna bottnar delvis också i den säregna organisationen av landets penningväsen och utrikeshandel. Alltsedan ett statligt valutamonopol infördes, finns det ingen förbindelse mellan rubelns interna köpkraft och dess externa värde. Sovjetmyndigheterna kunna faktiskt bestämma förhållandet mellan rubeln och främmande valutor alldeles fritt. Alla utländska betalningar äga rum i främmande valutor. Sovjetrubelns kurs noteras icke i utlandet.

Problemet att bevara jämvikten mellan den inhemska och den utländska pris- och kostnadsstrukturen spelar därför en mycket mindre roll i den sovjetryska ekonomien än i de kapitalistiska länderna. Den statliga utrikeshandelsorganisationen, som i Sovjet-

unionen ensamt äger rätt att driva handeln med utlandet, är liksom en vågbrytare: de fluktuerande priserna på världsmarknaden resultera i vinster eller förluster för organisationen men sprida sig inte längre, d. v. s. kunna icke påverka landets interna pris-system. Därtill kommer att Sovjetunionen inte har några kapital-investeringar i utlandet — en omständighet som ytterligare minskar sovjetregeringens intresse för valutastabiliseringens mekanism. Det är därför fullt förståeligt, att professor Varga, en av Rysslands främsta ekonomiska experter, redan före Bretton Woods-konferensen intog en avvisande ståndpunkt gentemot Keynes- och White-planerna. Han framhöll att Ryssland förordar en återgång till den förr gällande guldmyntfoten men icke är intresserat av någon internationell bank eller valutastabiliseringsfond.

»Som man vet, äro våra priser inom den statliga handeln och därmed även rubelns köpkraft fastställda på en planerad basis. På grund av detta är sovjetvalutans stabilitet garanterad genom helt olika metoder i jämförelse med andra länders valutor. Redan därför är varje eventuellt förslag på det ekonomiska området från någon framtida organisations — en internationell banks eller valutafonds — sida betydelselöst vad beträffar Sovjetunionen.»

Men han medger ändå att

»... Om hela Sovjetunionens handel med den övriga världen kunde drivas på basis av ett fixt värde av en guldvaluta, skulle detta utan tvivel underlätta varuutbytet.» (»Voina i raboci klass», december 1943.)

De sovjetryska ekonomerna erkänna i sina artiklar i allmänhet, att den internationella valutafonden kommer att fylla ett visst behov och kan bli en stabiliserande faktor i de olika ländernas valutapolitik och i den internationella handeln. Men ett alltid förekommande argument är, att Sovjetunionen icke vill tillåta någon inblandning i sina egna valutaangelägenheter. Som anledning därtill framhålles sovjetvalutans särskilda karaktär, i synnerhet dess oberoende av internationella ekonomiska lagar.

»Stabiliteten av vår valutakurs är garanterad genom vårt socialistiska näringsystem och särskilt genom utrikeshandelsmonopolet. Vår valutas köpkraft bestämmes enligt de inre lagarna av vår politisk-ekonomiska struktur.» (A. Trachtenberg i »Mirovoje chosiaistvo i mirovaja politika», januari-februari 1944.)

Sovjetregeringens särskilda intresse för införandet av en guldvaluta förklaras av den stora roll, som guldet spelar i landets eko-

nomi. Den exakta storleken av den årliga produktionen eller den faktiska reserven vet man inte; efter 1936 publiceras ingen statistik härom. Sovjetunionen räknas emellertid inta andra platsen bland guldproducenterna, och dess guldreserver äro utan tvekan betydande. De sovjetryska guldgruvorna ligga alla utanför de krigshärjade områdena.

För Sovjetunionen tjänar guldreserven som en fond, med vilken man täcker tillfälliga underskott i betalningsbalansen. Guldets betydelse kan väntas bli ännu större, om det slutligen skulle misslyckas för Sovjetunionen att erhålla kredit i önskad omfattning från Amerika. Det är därför som Sovjetunionen helst ville, att världen skulle återvända till en valuta, som garanterar en världsmarknad och ett fast pris för guld.

Inställningen till guldet har varierat mycket under loppet av den bolsjevistiska regimen. Under revolutionsåren gjordes ett försök att skapa en penninglös ekonomi. Erfarenheten visade dock, att även i en statsdirigerad ekonomi penningen har en viktig roll att fylla. År 1922 infördes ett nytt mynt — tjervonetz — som fick en formell guldbasis. Lenin betraktade detta som en grov men nödvändig avvikelse från den äkta kommunistiska läran. Han hoppades emellertid, som han drastiskt uttryckte det, att få se den dag

»... när vi komma att placera på gatorna i världens största städer offentliga bekvämlighetsinrättningar gjorda av guld, ... det rättvisaste och riktigaste sättet att använda denna metall. Under tiden måste vi dock se till, att vi få fulla värdet för vårt guld. När man lever bland ulvarna, måste man tjuta med ulvarna.»

Ryssarna ha dock aldrig ansett guld som en basis för sin valuta. I ett tal (1933) formulerades denna ståndpunkt av Stalin på följande sätt:

»Sovjetvalutans stabilitet är garanterad framför allt genom den väldiga varumängden i statens händer, vilken cirkulerar med fasta priser. Vilken ekonom kan förneka, att en sådan säkerhet är bättre än varje guldreserv?»

En orsak till Sovjetunionens motvilja att ansluta sig till Bretton Woods-överenskommelsen är säkerligen den, att medlemmarna i den internationella valutafonden äro skyldiga att lämna vissa ekonomiska uppgifter, vilka av Sovjetunionen hittills betraktats som ytterst hemliga. I artikel VIII, sektion 5 stadgas det, att medlemmarna måste periodiskt lämna fonden bl. a. följande uppgifter:

1) statliga reserver av guld och främmande valutor; 2) bankernas reserver av guld och främmande valutor; 3) guldproduktion; 4) export och import av guld efter destinations- och ursprungsländer; 5) totalvärdet av export och import av varor i inhemsk valuta, fördelat efter destinations- och ursprungsländer.

Ett annat moment som kan anses ha minskat Sovjetunionens intresse för att ansluta sig är, att Bretton Woods-överenskommelsen icke ger någon vetorätt till stormakterna. Sovjetunionen har visat sitt starka intresse för vetoinstitutionen under arbetet inom FN. Styrkeförhållandena i valutafondens och återuppbyggnadsbankens styrelse kunna icke bli annorlunda än i FN. Sovjetunionen har således starka skäl att misstänka, att dess röst icke kommer att väga tillräckligt tungt för att förhindra en aktion som Sovjetunionen ogillar. Det sagda gäller även Sovjetunionens förhållande till den internationella handelsorganisationen. Sovjetunionens fruktan att icke kunna driva igenom sin ståndpunkt utan stöd av vetobestämmelsen är desto mera grundad, som dess faktiska roll i de internationella finanserna och i den internationella handeln kommer att vara vida underlägsen Förenta staternas och Englands. Sovjetunionen är medveten om detta faktum, och dess strävan i efterkrigstidens politik har varit att öka och understryka sin auktoritet. Ett alltjämt förekommande tema i de officiella sovjetryska uttalandena liksom i den sovjetryska pressen är, att Sovjetunionen har kommit ut ur andra världskriget som världens *andra* stormakt. Det betraktades därför av Sovjetunionen som en stark prestigeförlust, när Sovjetunionen placerades på tredje plats i fråga om insatserna i valutafonden. På första platsen står Förenta staterna med 2,75 miljarder dollar, på andra platsen Storbritannien med 1,3 miljarder dollar och Sovjetunionen kommer först som tredje med 1,2 miljarder dollar. Det ursprungliga förslaget avsåg »endast» 0,9 miljarder dollar för Sovjetunionen, men på dess egen begäran höjdes insatsen till 1,2 miljarder. Från brittiskt håll ansågs detta som en orimlighet med hänsyn till Sovjetunionens obetydliga roll i världshandeln. Men Sovjetunionen tog det hela som en förolämpning, som kanske i icke oväsentlig grad påverkade dess inställning till fonden.

Sammanfattningsvis kan man säga, att det är ett helt komplex av mycket olikartade motiv — från djupliggande olikheter i den ekonomiska strukturen till rent bagatellartade prestigefrågor —

som ha bidragit till Sovjetunionens negativa inställning till de viktigaste initiativen på det internationella ekonomiska området. Med ovanstående översikt har ingalunda avsetts att ge en uttömmande framställning av alla faktorer som varit bestämmande. Men redan den ger anledning att betvivla, att Sovjetunionen inom överskådlig framtid kommer att ansluta sig till de internationella organisationerna. Detta kan ge upphov till pessimistiska reflexioner angående dessa organisationers framtidsutsikter. Men det finns också röster, som redan från början ha krävt ett internationellt ekonomiskt samarbete med uteslutande av Sovjetunionen. Till dessa hör bl. a. professor Wilhelm Röpke. Han säger i sin »Internationale Ordnung», att det är omöjligt att bevara frihandels och den fria kapitalrörelsens principer i en världsorganisation, som omfattar även länder med utrikeshandelsmonopol. De diskriminatoriska element, som därigenom oundvikligen skulle komma med i organisationens verksamhet, skulle vara ägnade att sprida sig och äventyra hela organisationens framtid. De undantagsregler som måste formuleras för sådana monopol skulle kunna ge även andra länder anledning att monopolisera sin utrikeshandel. Denna immanenta tendens till utrikeshandelns förstatligande skulle ej överensstämma med initiativtagarnas planer och intressen.

Enligt denna åsikt äro alltså världsekonomiska organisationer, som vilja gynna fri konkurrens och samtidigt omfatta även länder av sovjettyp, dömda till misslyckande. Framtiden skall visa, om sådana organisationer *utan* Sovjetunionen ha bättre utsikter att lyckas.